

Anita á Fríðriksmørk, lögtingskvinna:

Vit eiga at finna tann kvinnuliga vegin

- Konufólk eru sum heild ógvuliga varin og tá ið ein kvinna verður vald fer hon ikki glaðbeint út í Tinganes. Hjá mannfolki er øðrvísi. Tað er har eg haldi, at vit ikki eiga at apa okkum eftir monnum, tí tað er einki forgjört í, at vit sum kvinnur vilja hava nakrar royndir, áðrenn vit bjóða okkum fram. Vit eiga at finna tann kvinnuliga vegin og tað er stig fyrri stig, sigur Anita á Fríðriksmørk

TURIDKJØLBRO

Javnstøðuhugsjónin varð ikki grundað og íbirt í 1968, men tað var sokallaða 68-ættarliðið, ið av álvara fór undir javnstøðustríðið. Tey vildu burtur úr tí tá stírvna og siðbundna samfelagnum og kravdu radikalar broytingar. Ein siðvenjubroyting, sum hevur við sær eina hugburðsbroyting tekur ættarliðið, áðrenn hon nær sínum máli.

- Tað verður ofta sagt, at kvinnur og menn hava møguleika at søkja stórv og at fara upp í politikk á jøvnum føti, men kvinnur halda seg ikki fram. At konufólk ræðast vald er kanska rætt. Eitt annað er, at tað tekur tíð. Ein orsök til, at konufólk halda seg aftur er kanska, at vit identifisera vald við mansvald. Menn hava altíð sitið á valdi innan politikk, búskap, stovnar og kirkju, og tí siggja vit vald sum nakað kalt og kyniskt. Og tí vilja kvinnur halda seg burtur. Men tað at koma uppá á tindin hevur nakað við vald at gera.

- Vald er eitt víst hugtak, sum spennur líka frá einaræði til umorgan. Kvinnan eigur at hava umorgan við sær uppá tindin. Tað at stjórna einum landi ella einum virki hevur nakað við umorgan at gera, tí tað skal eisini verða stýrt við umorgan, sigur Anita á Fríðriksmørk, sum varð vald inn á ting á lögtingsvalinum í vár.

- Tað er ikki nóg mikið at siga, at vit skulu velja kvinnur, tí tær eru kvinnur. Tá ið fólk hava valt meg inn á ting, vóni eg, at tað er tí, at tey meta meg hava førleika fyrri tí. Við at velja eina kvinnu á ting keinar tann kvinnuligi hugburðin eisini við. Tí er kvinnuligi hugburðin ikki til staðar á tindinum, kemur ein ójavnvág í.

Hvør kennir sína vitjunartíð

Tað var í sjeýtíðunum, at kvinnur fóru upp í politikk í Føroyum, men tað sum hevur eyðkent kvinnurnar í

mun til menninar er, at tær halda fyrr upp at í politikk.

- Tað er ikki nøkur sjálffylgja, at politikkur verður títt lívstarv. Eg trúgvi, at tað er ein góður eginleiki at kenna sína vitjunartíð. Tað er ikki vist, at tann besti politikarin situr alla sína tíð. Tí spurningurin er eisini, hvat er gott fyrri teg sjálvan.

Hava mannfolk verið við at kenna sína vitjunartíð?

- Teir hava kanska verið við at kenna sína vitjunartíð enn kvinnur. Samstundis hava teir lættari við at traðka fram uttan at teir hava nakran serligan førleika. Konufólk skulu hava nógv størri førleika enn menn áðrenn tær traðka fram, og í so máta er sjálvsálitið hjá monnum nógv størri enn hjá konufólki. Teir grava ikki talentini niður, men tað gera konufólk. Mannfólk hava ótrúlig evni fyrri at selja seg sjálvan og tað er natúrligt at teir brúka albobarnar at troka seg fram. Tað skal sigast fleiri ferðir við konufólk: torið og vísið, hvat tit duga, sigur Anita á Fríðriksmørk.

- Konufólk eru sum heild ógvuliga varin og tá ið ein kvinna verður vald fer hon ikki glaðbeint út í Tinganes. Hjá mannfolki er øðrvísi. Tað er har eg haldi, at vit ikki eiga at apa okkum eftir monnum, tí tað er einki forgjört í, at vit sum kvinnur vilja hava nakrar royndir, áðrenn vit bjóða okkum fram. Vit eiga at finna tann kvinnuliga vegin og tað er stig fyrri stig, sigur Anita á Fríðriksmørk.

- At konufólk verða kynsuttanveltaðar, tá ið tær koma til vald, soleiðis sum Barbro Sundback vísir á í blaðnum í gjár er kanska tí, at kvinnur hava ikki tradisjón fyrri at hava vald og tí verður tað kanska eitt sindur fremmant, tá ið tær koma uppá tindin. Gro Harlem Brundtland er ein kvinnuligur valdsfigúr, úteftir hevur hon víst ein kvinnuligan figúr og er góð umboðan at tí ókinum. Margaret Thatcher hinvegin minnir meir um eitt mannfolk, hon hevur verið ótrúliga sterk og

hevur torað ógíluga væl, men hon hevur ikki havt kvinnuliga eyðkennini við í sínum politikk.

Barbro Sundback sigur í blaðnum í gjár, at konufólk óbeinleiðis verða trýst út, tá ið tær koma til vald og at tær verða gjørdar ósjónligar.

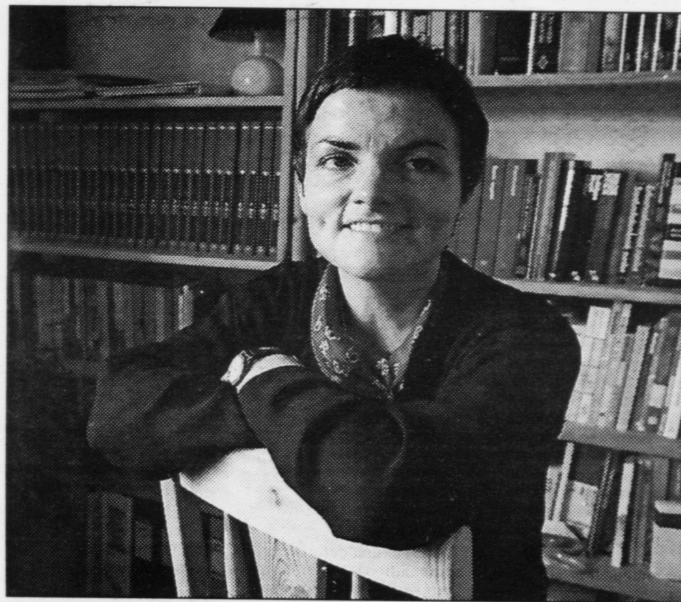
- Politikkur er mangan ein kold verð og nærri tú kemur tindinum, kaldari verður tað. Konufólk hava kanska lættari við at bakka, tá ið tað verður kalt. Annars haldi eg ikki, at konufólk verða fryst úti í føroyskum politikk. At flokkarnir taka menninar meiri fram enn kvinnurnar, er kanska ótilvitað. Tey árinu eg havi sitið í Tjóðveldisflokkinum havi eg ikki merkt, at kvinnurnar hava verið hildnar niðri, sigur Anita Fríðriksmørk.

Amboð

Adaltankin við Javnstøðuráðstevnunum, sum hevur verið um vikuskiftið, er at fáa javnstøðu inn í gerandisdagin og inn í allar liðir í samfelagnum. Føroyska javnstøðulógin varð samtykt í 1994 eftir tógvið stríð í nógv ár í tinginum og í almenninginum.

- Vit fáa ikki javnstøðu inn í gerandisdagin fyrr enn hugburðurin er broyttur og menn og kvinnur hugsa javnstøðu natúrliga. Men eg haldi vit eru væl á veg. Tey ungu í dag eru heilt øðrvísi hesum viðvíkjandi enn tey tilkomnu. Og tað hevur nakað við siðvenjuna at gera. Javnstøða verður ofta gjørd til tað, at nú skulu konufólk yvirtaka mannfolkaarbeiðið og øvugt, men tað hevur einki við javnstøðu at gera. Javnstøða er at útjavnna mannfolkadominansin og at fáa eina javnvág á øllum økjum, sigur Anita á Fríðriksmørk.

- Javnstøðulógin er ein trygd fyrri, at hugsunarhátturin er á rættari kós og at vit royna at fáa eina hugburðsbroyting í. Sjálv lógin fremur ikki javnstøðu, men hon er eitt amboð. Kynskvøting er soleiðis eitt neyðugt amboð at fremja javnstøðu. Annars sleppa vit ikki burtur úr siðvenjuni,

- Tað er ikki nøkur sjálffylgja, at politikkur verður títt lívstarv. Eg trúgvi, at tað er ein góður eginleiki at kenna sína vitjunartíð. Tað er ikki vist, at tann besti politikarin situr alla sína tíð. Tí spurningurin er eisini, hvat er gott fyrri teg sjálvan, sigur Anita á Fríðriksmørk, lögtingskvinna.

Mynd: Jens Kr. Vang.

sum sigur, at tað bara eru menn sum klára seg.

- Vit hava ein javnstøðulóg og út frá henni eiga vit at arbeiða. Hinvegin mugu vit ansa eftir, at okkara samfelag ikki verður ov lógivið. Javnstøða kemur spakuliga. Fjølmiðlarnir eiga eina stóra ábyrgd. Tað hevur ógíluga nógv at siga, hvussu fjølmiðlarnir mynda kynini. Hyggja vit at bløðunum yvir eitt lítið tíðarskeið eru nógv fleiri mannfolk á forsiðni og í blaðnum sum heild enn konufólk. Tað eru líka nógvar kvinnur sum menn sum fólka ítrótt, men í bløðunum eru so at siga ongar myndir av konufólki, sigur Anita á Fríðriksmørk.

Tilvit á øllum økjum

Í vár høvdu norðurlensku javnstøðunevndirnar fund í Føroyum, nú um vikuskiftið var norðurlenskk javnstøðuráðstevna og komandi ár verður útnefndur kvinnuráðstevna. Javnstøðuspurningurin stendur tí á breddanum í Føroyum í hesum tíðum. Men hvørji stig kunnu vit taka í Føroyum, sum gera fólk meiri tilvitað um javnstøðu.

- Tað eigur at verða arbeiðt á øllum økjum. Tað hevur stóran týdning, at leiðarar á stovnum og virkjunum eru tilvitaðir um javnstøðu, tí tað eru teir, sum

eiga at fáa hugburðin inn á arbeidsplassið. Tað er lættari at fáa javnstøðu úr toppinum og niður enn øvugt.

- Vit siggja longu frá barnsbeini, hvussu kynsmynstrið er. Mamma tekur sær av barninum, á dagstovnunum eru flestu starvsfólkini konufólk og í skúlunum eru flestu lærarnir somuleiðis konufólk. Og tað koma vit at siggja so leingi konufólk taka sær av umorgan og mannfolk av øðrum. Tað er bara tíðin, sum kann broyta hesa gongdina, tá javnstøða kemur ikki frá degi til dags. Javnstøða er flættad inn í eina siðvenju og siðvenja verður broytt gjøgnum ættarliðið. Tí eiga vit ikki at missa mótið, sigur Anita á Fríðriksmørk.

- Hetta er næsta ættarliðið eftir 68-ættarliðið av konufólki, sum gjørdi bari ímóti mansdominansinum. Hvør orsøkin er til, at færri kvinnur eru á tingi nú í mun til undanfarna valseið, veit eg ikki. Nú búskapurin er vorðin betri, er tað kanska meiri áhugavert hjá mannfolki at sleppa fram. Menn hava ikki somu albobar at koma fram, tá ið tað stendur illa til. So tað er í grundini rættligla spell, at konufólk ikki finga eitt herðaklapp fyrri at stiga fram, tá ið so illa stóð til búskaparliga.

Javnstøða og sjálfstýri

Í blaðnum í gjár fordi Barbro Sundback, álandskur tinglimur fram, at serliga konufólk eru í vanda í føroyska samfelagnum, tá ið vit tosa um fullveldi. Vandin liggur í, at konufólk hava ikki somu lógartryggað rættindi, sum kvinnur í hinum norðurlöndum og tí verða verri fyrri, um vælferðarsamfelagið verður fyrri afturstigi.

- Kvinnur eru ikki verri fyrri í einum fullveldi enn í einum ríkisfelagskapi. Ríkisfelagskapurin er ikki nøkur borgan fyrri vælferð. Javnstøða hevur einki við ríkisfelagskap og fullveldi at gera, og ræðumyndir um, at fullveldi vil tileinkisgera vælferðina er tvælt.

- Tað sum ofta vísir seg, tá ið eitt land kemur í kreppu, er at kvinnan verður við svidusoð. Men at blanda fullveldisspurningin í kjakið er ógrundað. Tað er heldur í stríðnum millum høgrevinstra, at javnstøðan spælir inn, tí tað vilja altíð vera høgrevandar kreftir sum siga, at javnstøða er nakað tvælt. Javnstøða hevur sterkari røtur í vinstravoginum, sigur Anita á Fríðriksmørk at enda í viðtali.